

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Pons Navarro, Gisela; Morales Prats, Fermín, dir. La cadena de custòdia en el procés penal espanyol. 2025. (Grau en Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/319342>

under the terms of the license

LA CADENA DE CUSTÒDIA DE LA
PROVA EN EL PROCÉS PENAL
ESPANYOL.

Gisela Pons Navarro
Grau en Dret
Tutor: Fermín Morales Prat
12 de maig de 2025.

RESUM:

Aquest treball estudia la cadena de custòdia en el procés penal espanyol, una institució essencial per garantir la integritat i autenticitat de les proves materials. S'analitza de forma detallada tota la normativa existent, tant legal com reglamentària, que fa referència a aquesta institució. A més, s'examina el paper de la jurisprudència com a font interpretativa clau per determinar si una prova és vàlida o ha de ser exclosa per infraccions en la cadena de custòdia. El treball s'estructura en tres grans apartats: el concepte i les fases de la cadena de custòdia; la seva regulació normativa i jurisprudencial; i els efectes derivats de la seva ruptura. A través de l'anàlisi de casos pràctics i sentències, es pretén identificar els criteris aplicats pels tribunals davant diverses problemàtiques en la cadena de custòdia i posar de manifest la necessitat d'una regulació legislativa clara i unificada.

ABSTRACT:

This work examines the chain of custody in the Spanish criminal procedure, a key institution to ensure the integrity and authenticity of material evidence. It provides a detailed analysis of all existing regulations, both statutory and regulatory, that refer to this mechanism. Furthermore, it explores the role of case law as an essential interpretative source for determining whether evidence is valid or must be excluded due to chain of custody breaches. The study is structured into three main sections: the concept and phases of the chain of custody; its legal and jurisprudential framework; and the consequences of its disruption. Through the analysis of practical cases and court rulings, the paper aims to identify the criteria applied by the judiciary in different situations and to highlight the urgent need for a clear and unified legislative regulation.

Paraules clau:

Cadena de custòdia, prova penal, integritat probatòria, ruptura de la cadena de custòdia, fiabilitat de la prova, autenticitat de la prova, irregularitats.

Key words:

Chain of custody, criminal evidence, evidentiary integrity, breach of chain of custody, reliability of evidence, authenticity of evidence, irregularities.

ÍNDIX:

1. Introducció.....	4
2. Concepte, propòsit i fases de la cadena de custòdia.....	5
2.1. Concepte legal.....	7
2.1.1. Regulació normativa.....	7
2.2. Concepte jurisprudencial.....	14
2.2.1. Característiques jurisprudencials.....	15
3. Ruptura de la cadena de custòdia y conseqüències.....	19
3.1. Ruptura o simples irregularitats formals.....	23
3.1.1 Ruptura de la cadena de custòdia.....	23
3.1.2 Irregularitats en la cadena de custòdia.....	27
4. Conclusions.....	32
5. Bibliografia.....	37

1. Introducció

La cadena de custòdia constitueix un element essencial en el procés penal, ja que garanteix que les proves materials recollides durant la investigació es mantinguin íntegres, autèntiques i inalterades fins al moment de la seva valoració judicial. Una aplicació correcta d'aquest procediment assegura tant la fiabilitat dels elements probatoris com la protecció del dret fonamental a un procés amb totes les garanties.

Tot i la seva importància, aquesta institució no disposa d'una regulació clara ni sistemàtica en l'ordenament jurídic espanyol, fet que genera incerteses interpretatives i obliga a recórrer sovint a la jurisprudència per delimitar-ne l'abast i els efectes.

Aquest treball té com a objectiu analitzar el règim jurídic de la cadena de custòdia en el dret processal penal espanyol i la seva aplicació pràctica en els tribunals. Per fer-ho, es duu a terme una revisió doctrinal, normativa i jurisprudencial. En primer lloc, s'estudien el concepte i les funcions de la cadena de custòdia. A continuació, s'examina la normativa espanyola, amb especial atenció a la Llei d'Enjudiciament Criminal i a altres disposicions complementàries, així com als intents legislatius frustrats que han intentat regular de manera més precisa aquesta matèria. En aquest sentit, s'exposen les característiques i funcions que els tribunals, especialment el Tribunal Suprem, han anat configurant al voltant de la cadena de custòdia per suplir el buit normatiu existent.

Tot seguit, s'analitza el paper fonamental de la jurisprudència, especialment del Tribunal Suprem, en l'establiment dels criteris que permeten determinar si, davant d'incidències en la cadena de custòdia, ens trobem davant d'una simple irregularitat formal o d'una ruptura que en compromet la validesa. Aquesta anàlisi es desenvolupa en un apartat específic dedicat a l'estudi de diversos casos pràctics i sentències, classificats segons aquestes dues categories, on també s'examinen els efectes jurídics que se'n poden derivar, especialment pel que fa al valor probatori dels vestigis i a la fonamentació d'una eventual sentència condemnatòria.

Amb aquesta recerca es pretén oferir una visió crítica i completa d'una institució clau per a la prova penal, posant de manifest les seves mancances normatives, la necessitat d'un

desenvolupament legislatiu més clar i coherent, i la manera com els tribunals han abordat aquesta insuficiència a través de la jurisprudència.

2. Concepte, propòsit i fases de la cadena de custòdia

No es pot afirmar que existeixi un concepte universal de cadena de custòdia, però sí que aquest no neix del procés penal, ja que prové de l'àmbit de les empreses transformadores de matèries primeres per a l'obtenció d'altres productes. Inicialment, s'utilitzava per fer referència al seguiment que una organització transformadora de matèries primeres (especialment les forestals) es comprometia a realitzar per garantir que almenys un determinat percentatge d'aquestes matèries complissin unes característiques de qualitat, generalment mediambientals.¹ Així ho explica la Sentència de l'Audiència Provincial de Huelva 13/2007, de 25 de juny.

Les idees rectores d'aquest concepte es van traslladar a l'àmbit de la investigació en el procés penal, inspirant mecanismes que permetessin la recollida i conservació científiques d'objectes materials útils per reconstruir els fets. D'aquesta manera, es garanteix la seva localització en tot moment, es registra ininterrompudament el seu trànsit entre els diferents custodis (identificant les persones que els lliuren i els reben) i s'evita qualsevol manipulació que pugui alterar-los, assegurant que l'objecte que arriba al procés sigui el mateix i es trobi en les mateixes condicions que en el moment de la seva incorporació al procediment.²

És important entendre aquest concepte des d'una doble perspectiva: d'una banda, la cadena de custòdia és un procediment tècnic i protocol·lari d'aprehensió i custòdia dels efectes del delictes; de l'altra, constitueix un instrument processal essencial, ja que el seu correcte funcionament assegura un procés penal amb totes les garanties legals necessàries.³

Així doncs, a efectes de saber que s'entén per cadena de custòdia, es procedeix a esmentar algunes de les definicions que han aportat nombrosos autors.

¹Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

² Sentència de la Audiència Provincial de Huelva (secció 1) número 13/2007, de 25 de Juny. FJ1.

³Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi p. 25-26.

Per una banda, s'ha definit la cadena de custòdia com aquell conjunt d'actes que tenen per objecte tant la recollida, com el trasllat i la custòdia de les evidències obtingudes durant el procés d'una investigació criminal, que tenen com a finalitat garantir l'autenticitat, inalterabilitat i indemnitat de la prova.⁴

D'altra banda, altres autors fan més èmfasi en la necessitat de la documentació i defineixen la cadena de custòdia com aquell procediment documentat orientat a garantir la identitat, integritat i autenticitat de les restes i vestigis relacionats amb els fets objecte de la causa, des de la seva troballa fins a la seva aportació en el procés.

També existeixen definicions més exhaustives, com ara, qui diu que la cadena de custòdia és aquella concatenació d'actes de recollida, custòdia i anàlisi dels vestigis obtinguts durant el desenvolupament d'una investigació penal, realitzada per personal qualificat amb la diligència deguda per garantir la indemnitat i identitat sobre els vestigis aprehesos i els que són la font de prova sobre la qual es duu a terme l'activitat probatòria.⁵

Més enllà d'aquestes definicions terminològiques, una definició senzilla de la cadena de custòdia seria aquella que la concep com el conjunt d'actes interrelacionats i consecutius que tenen lloc des del moment en què es recullen els vestigis d'un delictes fins al moment en què aquests es materialitzen com a proves vàlides durant el judici.⁶

D'acord amb les definicions analitzades fins ara, es poden identificar alguns elements comuns en totes elles, de les quals es desprèn que la finalitat principal de la cadena de custòdia és garantir la integritat de la font de prova, evitant qualsevol classe de contaminació, alteració o destrucció, i assegurant que els vestigis o evidències recollits a l'escena del crim siguin exactament els mateixos que es presentaran davant d'un tribunal.⁷

Cal destacar també que la cadena de custòdia consta de tres fases diferenciades: la primera, que comprèn la troballa, protecció i recollida dels vestigis; la segona, referida al dipòsit i custòdia

⁴Richard González, M. (2013, 8 de novembre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol. La Ley Digital*, (8236)., pág. 5.

⁵Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi, Pág. 30

⁶ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

⁷ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

d'aquests; i la tercera, que inclou l'anàlisi i l'examen per part dels organismes especialitzats. Aquestes fases resulten imprescindibles per garantir la validesa i fiabilitat de les proves en el marc del procés penal.

2.1. Concepte legal

Cal avançar que no existeix una regulació, i per tant tampoc una definició, expressa a l'ordenament jurídic espanyol. Les escasses al·lusions o referències que es poden trobar estan disperses a la Llei d'Enjudiciament Criminal i a altres disposicions que s'analitzaran a continuació. Ens trobem davant d'una institució jurídica que té una regulació força limitada i asistemàtica, de manera que acaba sent la doctrina i jurisprudència qui acaba perfilant la figura.

2.1.1. Regulació normativa

A. Llei d'enjudiciament criminal (Reial decret de 14 de setembre de 1882)

Com s'ha dit anteriorment, la cadena de custòdia és una institució amb una regulació molt superficial i dispersa en el nostre ordenament jurídic, de fet, a la Llei d'Enjudiciament Criminal (LECrim), únicament es fa referència explícita a la cadena de custòdia a l'article 796.1.7º, en el context de la pràctica de la prova d'alcoholèmia. Concretament, s'estableix que, en cas que el test salival indicatiu resulti positiu, el conductor haurà de lliurar una mostra de saliva que serà analitzada en laboratoris autoritzats, garantint-se en tot moment la preservació de la cadena de custòdia.⁸

Ara bé, tot i que no hi hagi una referència explícita a la Llei d'Enjudiciament Criminal, si que s'observen certes al·lusions a actes o fases de la cadena de custòdia en altres preceptes de la

⁸Article 796.1.7 del Reial decret de 14 de setembre de 1882 pel qual s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal. BOE núm. 260, de 17 de setembre de 1882: “*Quan el test indicatiu salival, al qual el conductor s'haurà de sotmetre obligatòriament, doni un resultat positiu o el conductor presenti signes d'haver consumit les substàncies esmentades, estarà obligat a facilitar saliva en quantitat suficient, que serà analitzada en laboratoris homologats, garantint-se la cadena de custòdia.*”

referida llei. No obstant això, aquestes no regulen la institució en si, ni especifiquen, per exemple, els requisits o les conseqüències que podria tenir en el procés penal el fet que alguns vestigis o efectes del delictes no hagin estat correctament recollits o custodiats. Per tant, per resoldre aquesta qüestió, caldrà recórrer novament a la doctrina.⁹

Així doncs, trobem la primera referència a la cadena de custòdia a l'article 13 de la LECrim, quan estableix com a primeres diligències les de consignar, recollir i posar en custòdia les proves del delictes que puguin desaparèixer i que puguin conduir a la seva comprovació.¹⁰

Després, en tractar les actuacions de la Policia Judicial, s'estableix a l'article 282 que entre les diligències necessàries per a la comprovació del delictes es troba la de *“recollir tots els efectes, instruments o proves del delictes la desaparició dels quals pugui suposar un risc, posant-los a disposició de l'autoritat judicial”*. En relació, l'article 292 contempla l'obligació que té la Policia d'estendre un atestat en el qual figurin totes les circumstàncies que hagin observat i que puguin constituir prova o indici del delictes.

El procés de la cadena de custòdia comença en el moment en què es duu a terme la inspecció ocular dins les diligències d'investigació. Així doncs, correspon al jutge instructor realitzar aquesta inspecció a l'escena del crim i deixar constància de tots aquells elements que puguin ser rellevants per a la investigació. En aquest sentit, l'article 326 estableix que el jutge instructor haurà d'ordenar la recollida i conservació, per al judici oral, de tots els vestigis o proves materials deixades pel delictes en el moment de la seva comissió. A més, en aquells casos en què la recollida impliqui substàncies que hagin de ser analitzades biològicament, el jutge haurà d'adoptar, o ordenar a la Policia o al metge forense que adoptin, les mesures necessàries per garantir-ne la recollida, custòdia i examen "en condicions que en garanteixin l'autenticitat".

Per a això, haurà de fer constar en les actuacions una descripció detallada del lloc del delictes, així com la ubicació i l'estat dels objectes trobats. Qualsevol error en la documentació o conservació de les proves podria comprometre la seva validesa en el judici, si bé la norma no especifica amb detall com es podria produir aquest perjudici.

⁹ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

¹⁰Article 13 del Reial decret de 14 de setembre de 1882 pel qual s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal. BOE núm. 260, de 17 de setembre de 1882.

L'article 334 amplia la funció del jutge instructor en la cadena de custòdia, establint que, a més, ha d'ordenar la recollida d'armes, instruments o altres efectes relacionats amb el delictes que es trobin tant a l'escena del crim com als voltants. Aquest article subratlla la necessitat de documentar en les diligències el lloc, el moment i l'estat en què es troben aquests objectes en el moment de la seva confiscació, garantint així la seva integritat com a elements probatoris.

Per la seva banda, l'article 335 complementa els preceptes anteriors regulant la conservació dels efectes probatoris. Disposa que, una vegada identificada la persona o l'objecte relacionat amb el delictes, el jutge d'instrucció haurà de descriure'n detalladament l'estat, les circumstàncies i tot allò que pugui tenir relació amb el fet punible, garantint així la correcta preservació de les proves per a la seva utilització en el procés penal.

A l'article 338 de la LECrim s'estableix que la recollida de tots aquests efectes s'ha de fer de manera que se'n garanteixi la integritat. Així doncs, *"el jutge acordarà la seva retenció, conservació o enviament a l'organisme adequat per a la seva protecció"*.

Així mateix, l'article 479 regula la remissió d'objectes probatoris a perits especialitzats, garantint que, en cas de modificació o destrucció per part d'aquests, es conservi una part de la prova perquè el jutge en pugui disposar per a futures anàlisis.

Per altra banda, l'article 574, relatiu a l'entrada i registre en el marc de la investigació penal, estableix que el jutge ha d'ordenar la recollida dels instruments i efectes del delictes, així com de llibres, documents o qualsevol altre objecte trobat. Afegeix també que, *"tots els fulls dels llibres i els papers recollits han de ser foliats, segellats i rubricats pel secretari judicial, sota la seva responsabilitat"*.

També es poden trobar altres al·lusions disperses, com a l'article 363, que, en tractar sobre l'obtenció de mostres biològiques, en limita l'anàlisi exclusivament als casos en què sigui indispensable per a la investigació penal.

Finalment, cal esmentar altres preceptes en què, una vegada més, tant per al procediment abreujat com per al judici ràpid, el legislador reitera l'obligació de recollida i custòdia dels vestigis. Així, l'article 770.3 estableix que la Policia Judicial ha de posar-los a disposició

judicial, mentre que l'article 778.3 atribueix al metge forense la responsabilitat de remetre'ls al laboratori corresponent, deixant-ne constància en les diligències.

De la mateixa manera, l'article 796.1.6° disposa que la Policia Judicial ha de remetre a l'Institut de Toxicologia, a l'Institut de Medicina Legal o al laboratori corresponent les substàncies recollides per a la seva anàlisi. Un cop fet, aquestes entitats han de remetre els resultats al jutjat en el menor temps possible. Tanmateix, si no fos possible la remissió a les entitats esmentades, la Policia Judicial podria dur a terme aquestes anàlisis, sempre sota el degut control judicial.

B. Altres normes

Atesa la insuficiència de la regulació esmentada prevista a la Llei d'Enjudiciament Criminal, és necessari recórrer a altres normes, principalment reglamentàries, que han donat cobertura a àmbits materials molt concrets, especialment pel que fa a l'activitat dels cossos de seguretat.

Tanmateix, en tractar-se de disposicions sectorials i específiques, continuen havent-hi llacunes normatives en diversos aspectes.

Alguns exemples destacats són:¹¹

- Reial decret 2783/1976, de 15 d'octubre, pel qual es disposa la creació de dipòsits judicials únics amb la finalitat de conservar de manera unificada les peces de convicció.
- Reial decret 1977/2008, de 28 de novembre, que regula la composició i funcions de la Comissió Nacional per a l'Ús Forense de l'ADN.
- Reial decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el Protocol nacional d'actuació mèdico-forense i de policia científica en successos amb múltiples víctimes.
- Recomanació del Consell de la Unió Europea de 30 de març de 2004, sobre directrius per a la presa de mostres de drogues confiscades.
- Ordre JUS/1291/2010, de 13 de maig, per la qual s'aproven les normes per a la preparació i remissió de mostres objecte d'anàlisi per l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses.

¹¹ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

- Acord marc de col·laboració entre el Consell General del Poder Judicial, la Fiscalia General de l'Estat, el Ministeri de Justícia, el Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, el Ministeri de l'Interior i l'Agència Estatal *Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris*. Aquesta ordre estableix el protocol a seguir en la confiscació, anàlisi, custòdia i destrucció de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques.
- Llei 17/1967, de 8 d'abril, sobre estupefaents, que en dos dels seus preceptes regula aspectes de la cadena de custòdia.
- Ordre PRE/1832/2011, de 29 de juny, que regula la presa de mostres, manipulació i transport de mostres de sang en matèria de dopatge.
- Ordre PRE/2568/2011, de 26 de setembre, per la qual s'estableix el protocol d'exhumació de víctimes de la Guerra Civil.

C. Intents de regulació de la cadena de custòdia per la legislació espanyola

- Avantprojecte de Llei d'Enjudiciament Criminal de 2011

En un intent de dotar la cadena de custòdia d'un marc normatiu complet i unitari, el legislador espanyol va incloure una regulació expressa d'aquesta matèria en l'Avantprojecte de Llei d'Enjudiciament Criminal de 2011¹². Aquest projecte dedicava un capítol específic (Capítol II, Títol V) als articles 357 a 360, on es regulaven les garanties de la font de prova, el procediment bàsic de gestió de mostres, actes essencials susceptibles de ser documentats i una qüestió molt important, com els efectes de la cadena de custòdia i el procediment per a la seva impugnació.

L'article 357 obria el capítol establint les garanties de les fonts de prova i definint la cadena de custòdia com "*totes les actuacions encaminades a la localització, recollida, obtenció, anàlisi, dipòsit i custòdia de les fonts de prova*". També es feia referència al principi d'inalterabilitat de la prova, indicant que qualsevol funcionari o particular involucrat en la cadena de custòdia estava obligat a garantir-ne la integritat per evitar alteracions, contaminacions o modificacions des del moment de la seva recollida fins al seu dipòsit o destrucció després del procés judicial.

¹² *Vid.* Avantprojecte de Llei d'Enjudiciament Criminal de 2011

Aquest avantprojecte introduïa millores en el procediment de gestió de proves. L'article 359 establí condicions mínimes per garantir una cadena de custòdia correcta, com la identificació de qui i on es va trobar la mostra, el registre de tots els agents que hi haguessin intervingut i la justificació de cada traspàs de custòdia.¹³

L'article 360 abordava els efectes de la cadena de custòdia, destacant que aquesta garanteix l'autenticitat de la prova i estableix conseqüències en cas d'incompliment. No obstant això, la regulació es limitava a indicar que el tribunal corresponent valoraria l'admissió a tràmit d'una prova afectada per la ruptura de la cadena de custòdia, i que aquesta podria ser impugnada "*alegant l'incompliment dels procediments de gestió i custòdia de les mostres*" (art. 360.3).

Aquesta proposta representava una regulació adequada a les necessitats i objectius processals, equiparant-se amb l'anteriorment mencionat Acord Marc de 2012. Això hauria evitat la dispersió normativa i el recurs a normes reglamentàries, dotant el sistema de seguretat jurídica. No obstant això, aquest projecte no es va arribar a consolidar, quedant com una iniciativa fallida.

- Esborrany del Codi Processal Penal de 2013 i Avantprojecte de la Llei d'Enjudiciament Criminal de 2015.

Després de l'Anteprojete de 2011, on es manifestava una voluntat clara de regular amb més precisió la cadena de custòdia, es podria haver esperat que aquest compromís es consolidés en els textos posteriors. No obstant això, l'any 2013 es va redactar l'Esborrany del Codi Processal Penal, un document que, tot i introduir reformes significatives, no va arribar a materialitzar-se en un text prelegislatiu.. Entre les propostes més significatives, es destacava la modificació del paper de l'investigador, traslladant aquesta responsabilitat principalment al Fiscal en detriment del Jutge d'Instrucció.

Tanmateix, l'Anteprojete de Llei d'Enjudiciament Criminal de 2013 no va representar cap avenç en la regulació de la cadena de custòdia. L'única referència directa a aquest concepte es troba a l'article 84.1, i en comptes d'establir un marc normatiu clar, es limita a fer-hi mencions indirectes en relació amb les funcions de la policia judicial. L'article 287 esmenta de manera

¹³ Article 359.2 de l'Avantprojecte del 2011 de la LLei d'Enjudiciament Criminal

genèrica que *“s’adoptaran les mesures necessàries perquè la recollida, custòdia i examen d’aquelles mostres es verifiqui en condicions que en garanteixin l’autenticitat”*, però sense desenvolupar protocols específics.

Pel que fa a l’aspecte documental, l’article 356 estableix que *“s’aixecarà acta en la qual constarà la seva descripció, així com el lloc, el temps i l’ocasió en què hagin estat trobades”*, però sense aportar garanties addicionals per a la integritat de la cadena de custòdia.

En conclusió, tot i ser un text posterior al de 2011, que introduïa una regulació més rigorosa i garantista en aquesta matèria, l’Avantprojecte de 2013 no suposa cap millora substancial. La normativa es manté pràcticament sense canvis, amb un enfocament molt similar al de la Llei d’Enjudiciament Criminal vigent. Per tant, aquest text no resol cap de les deficiències prèviament assenyalades.

Una altra possibilitat frustrada de regular aquesta institució processal va ser a través de l’Avantprojecte de Llei de modificació de la Llei d’Enjudiciament Criminal de 2015. Després de l’anàlisi d’aquest, es pot apreciar que el legislador no fa cap esment a la cadena de custòdia.

- Avantprojecte de la Llei d’Enjudiciament Criminal de 2020

Finalment, en l’any 2020 es va tornar a elaborar un avantprojecte de reforma integral de la LECrim que pretenia recuperar el capítol (capítol II del Títol V, articles 444 a 447) introduït en l’avantprojecte de 2011 dedicat a la cadena de custòdia. L’Avantprojecte detallava el procediment de recollida, gestió i conservació de proves, assegurant la correcta cadena de custòdia en diverses situacions, com ara registres o la preservació d’objectes susceptibles de desaparèixer.

A més, vinculava aquesta regulació amb la Llei Orgànica 10/2007, que regula la base de dades policial sobre identificadors d’ADN, destacant la importància de protegir la informació genètica recollida en investigacions criminals. Aquesta llei estableix que les dades han de ser gestionades per laboratoris acreditats i només poden ser utilitzades per les Forces i Cossos de Seguretat i les autoritats judicials. També fixa els terminis de conservació de les dades, que s’han de suprimir en

cas de sobreseïment o absolució.¹⁴

Actualment, l'única guia existent en l'ordenament jurídic espanyol per dur a terme el procediment de cadena de custòdia són els manuals específics dels agents que hi participen, els quals no tenen eficàcia vinculant amb caràcter general, ja que no es tracta de textos normatius formals.¹⁵

2.2. Concepte jurisprudencial

La cadena de custòdia és un concepte fonamental en el dret processal penal espanyol, íntimament vinculat a la fiabilitat i integritat de les proves. Tanmateix, la Llei d'Enjudiciament Criminal no ofereix una definició legal unificada d'aquest concepte, sinó que el menciona de manera dispersa i fragmentària. Per aquest motiu, han estat els tribunals, mitjançant la jurisprudència, els que n'han delimitat i consolidat progressivament el seu significat i abast.

Abans hem destacat la importància d'entendre aquest concepte des d'una doble perspectiva. Des d'un punt de vista material, entenem la cadena de custòdia com el procediment protocol·lari mitjançant el qual es duu a terme l'aprehensió i custòdia dels efectes del delictes. Ara bé, cal observar què en diu la jurisprudència. En aquest sentit, la definició proporcionada pel Tribunal Suprem no difereix gaire. De fet, existeix un ampli consens reflectit en diverses sentències¹⁶, les quals defineixen unànimement la cadena de custòdia en els termes següents, coincidents també amb les definicions doctrinals abans esmentades:

“Conjunt d'actes que tenen per objecte la recollida, trasllat i conservació dels indicis i vestigis obtinguts durant la investigació criminal; actes que han de complir una sèrie de requisits amb la finalitat d'assegurar l'autenticitat, la inalterabilitat i la indemnitat de les fonts de prova”.

¹⁴Solórzano Villar, M. (2022). La garantia de la cadena de custòdia en les proves d'ADN en el procés penal espanyol [Treball de fi de grau, Universitat del País Basc, Facultat de Dret].

¹⁵López Valera, M. (2020). La cadena de custòdia de les proves d'ADN (p. 40). Dykinson.pág. 40.

¹⁶SSTS (Sala Penal, Secció 1a) núm. 775/2015, de 3 de novembre, FJ 2n; núm. 147/2015, de 17 de març, FJ 1r; núm. 933/2013, de 12 de desembre, FJ 4t; núm. 83/2013, de 13 de febrer, FJ 5è; i núm. 6/2010, de 27 de gener, FJ 2n.

En sentències molt recents¹⁷, s'observa que el Tribunal Suprem segueix la mateixa línia i insisteix a recordar la finalitat essencial de la cadena de custòdia, que no és altra que garantir la integritat, autenticitat i fiabilitat de les proves recollides:

“La cadena de custòdia, vam dir en la STS 493/2024, de 31 de maig, es pot definir com la garantia de l'autenticitat dels elements probatoris recollits durant la fase d'investigació preliminar, ja que incideix sobre les condicions de conservació del cos i dels efectes i instruments del delictes.”

2.2.1. Característiques jurisprudencials

En tot cas, més enllà de les diferències d'estil en la seva definició, hi ha un cert consens jurisprudencial sobre la manera en què la cadena de custòdia, com a institució processal, es relaciona amb la investigació i la prova en el procés penal. En aquest sentit, en podem destacar algunes característiques:¹⁸

En primer lloc, la jurisprudència ha destacat reiteradament el caràcter instrumental de la cadena de custòdia, entenent-la com el mitjà emprat per garantir la identitat de les evidències des del moment en què són recollides fins a la seva posterior anàlisi.

Així ho explica¹⁹ la Sentència del Tribunal Suprem número 795/2014, de 20 de novembre: *“La cadena de custòdia no és una finalitat en si mateixa, sinó que té un valor instrumental, ja que únicament garanteix la indemnitat de les evidències des que són recollides fins que són analitzades”*.²⁰

¹⁷ Sentència del Tribunal Suprem número 169/2025, de 27 de febrer del 2025

¹⁸ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

¹⁹ Fragment de la Sentència del Tribunal Suprem número 169/2025, de 27 de febrer del 2025. FJ, que cita la Sentència del Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 795/2014, de 20 de novembre.

²⁰ En el mateix sentit: Sentència del Tribunal Suprem número 129/2011, de 10 de març, Sentència del Tribunal Suprem número 1190/2009, de 3 de desembre, Sentència del Tribunal Suprem número 607/2012, de 9 de juliol.

Per la seva banda, la Sentència del Tribunal Suprem número 292/2015 reconeix que la cadena de custòdia *"només serveix per garantir que la matèria analitzada és exactament la mateixa i íntegra que va ser ocupada inicialment"*. En la mateixa línia, la Sentència del Tribunal Suprem número 431/2016 assenyala que la cadena de custòdia garanteix que *"els vestigis relacionats amb el delictes són els mateixos que, després de les anàlisis corresponents, es concreten com a proves en el moment del judici"*. Per tant, compleix una funció merament instrumental o complementària en el transcurs del procediment judicial i, especialment, en el probatori.

Així doncs, com hem avançat, la cadena de custòdia es configura com una qüestió relacionada amb la fiabilitat probatòria i no pas amb la nul·litat de la prova. En aquest sentit, el Tribunal Suprem, en la seva sentència del 26 de març de 2013, estableix que la correcta observança de la cadena de custòdia constitueix un requisit imprescindible per avaluar adequadament els elements o peces de convicció intervingudes. El tribunal subratlla la importància d'assegurar i deixar constància documental d'aquest procediment, per tal de preservar-ne l'autenticitat i evitar possibles alteracions o contaminacions. En el supòsit que es detecti qualsevol irregularitat que generi dubtes sobre la integritat de la prova, aquesta no es podrà valorar; no perquè comporti automàticament la seva nul·litat, sinó perquè en aquestes circumstàncies no es pot garantir prou la seva autenticitat. *«La irregularitat en els protocols establerts com a garantia de la cadena de custòdia no equival a nul·litat»²¹*. La referida jurisprudència posa de manifest que segons el Tribunal Suprem, una irregularitat en els protocols de la cadena de custòdia no implica necessàriament la nul·litat de la prova, sinó que compromet únicament la seva fiabilitat.

En el mateix sentit, la Sentència del Tribunal Suprem número 777/2013, de 7 d'octubre, conté les consideracions següents: *«La cadena de custòdia serveix per acreditar la “mismisidad” de l'objecte analitzat, la correspondència entre l'efecte ocupat i l'anàlisi o informe, la seva autenticitat. Quan es trenca la cadena de custòdia no entrem en l'àmbit de la il·licitud o inutilitat probatòria, sinó en el de la menor fiabilitat (disminuïda o fins i tot anul·lada) per no haver-se respectat certes garanties. Són dos plans diferents. La il·licitud no és esmenable. Tanmateix, l'absència d'algunes garanties normatives, com poden ser les regles que assegurin la cadena de custòdia, condueix a la necessitat de contrastar tot el material probatori per determinar si han*

²¹Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

*sorgit dubtes, que sempre s'hauran de resoldre a favor de la part passiva; però no a desqualificar sense més indagacions aquest material probatori».*²²

Al paràgraf anterior s'ha mencionat el que la jurisprudència ha consolidat com el concepte de “mismidad de la prova” (ipseïtat en català), amb l'objectiu d'assegurar que tots els objectes, mostres i vestigis recollits durant la investigació es mantinguin inalterats fins a la seva anàlisi i posterior presentació al procés judicial.

En aquest sentit, el Tribunal Suprem²³ declara que: *«El problema que planteja la cadena de custòdia, vam dir a la STS 6/2010 de 27.1, és garantir que, des que es recullen els vestigis relacionats amb el delictes fins que s'utilitzen com a proves en el judici, allò sobre el qual recaurà la immediatesa, publicitat i contradicció de les parts i el judici dels jutjadors sigui exactament el mateix. És a través de la cadena de custòdia com es garanteix la 'mismidad' de la prova. La doctrina ha defensat que la cadena de custòdia és una figura extreta de la realitat a la qual s'atribueix valor jurídic per tal d'identificar l'objecte intervingut, ja que, en haver de passar per diferents mans i espais per a la seva anàlisi, cal assegurar que allò que es trasllada i s'examina és el mateix des del principi fins al final, inclòs el moment en què, si escau, es destrueix».*

Totes les empremtes, indicis o vestigis recollits durant la investigació criminal han de seguir, des del moment de la seva obtenció fins a la seva presentació davant del tribunal, un protocol estricte de seguiment i control: la cadena de custòdia. És fonamental que les parts tinguin la garantia que les proves analitzades i utilitzades, tant a favor com en contra, són exactament les mateixes que van ser recollides inicialment. Per això, cal observar unes formalitats determinades que assegurin l'autenticitat i la integritat dels vestigis, evitant qualsevol manipulació o alteració, i garantint que l'objecte d'anàlisi és, en tot moment, el mateix que va ser intervingut.

Aquesta exigència d'autenticitat, integritat i indemnitat es troba estretament vinculada al principi de “mismidad” ja exposat, que reclama la preservació estricta de la identitat de la prova al llarg de tot el procediment.

²²Sentència del Tribunal Suprem número 169/2025, de 27 de febrer de 2025.

²³ Sentència del Tribunal Suprem número 776/2011, de 20 de juliol de 2011.

Atès que la cadena de custòdia ha de garantir que, durant el procés de recollida dels vestigis o indicis, no s'ha produït cap manipulació, és necessari que quedin degudament registrades i especificades totes les actuacions dutes a terme per cadascuna de les persones que han tingut contacte amb els vestigis.

Així doncs, la cadena de custòdia ha de garantir la traçabilitat de les fonts de prova, és a dir, el jutge ha de poder reconstruir totes les fases per les quals ha passat aquell vestigi des del seu descobriment fins a la seva utilització com a prova en el judici²⁴. No pot faltar cap graó en aquesta cadena; en cas contrari, sorgirien dubtes raonables sobre la integritat de la font de prova, ja que podria haver estat manipulada, vulnerant el principi del dret a un procés penal amb totes les garanties de l'article 24 de la Constitució Espanyola.

Destaca la importància de seguir protocols de constància, documentant totes les activitats relacionades amb la gestió de les evidències i, en definitiva, amb la cadena de custòdia. L'objectiu és garantir la traçabilitat de les proves o, com assenyala Fernández Entralgo²⁵, el *tracte successiu*: «Una cadena de custòdia correcta ha de basar-se en els principis de garantia del tracte successiu de l'objecte custodiat des del moment de la seva aprehensió fins que se'n disposi el destí definitiu». En cas contrari, la prova podria no ser vàlida a efectes de fonamentar per a una sentència condemnatòria. En els pròxims apartats s'analitzaran les possibles conseqüències derivades de l'absència d'aquesta traçabilitat.

A través dels registres documentats, el jutge o tribunal podrà reconstruir tots els passos que ha seguit l'element recollit, des del moment en què va ser aprehès fins que és utilitzat en el judici com a element probatori. Cal que existeixi una identificació correcta de totes les persones que han tingut contacte amb les substàncies o objectes, així com la comprovació del seu recorregut²⁶. Això ho reconeix el TS: “S’han d’examinar, doncs, els moments de recollida, custòdia i anàlisi de les peces de convicció o del cos o objecte del delictes, a efectes de determinar la correcció jurídica de la cadena de custòdia.”²⁷

²⁴ Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi, p. 25-26.

²⁵Vid. Sentència de la Audiència Provincial de Huelva (secció 1) número 13/2007, de 25 de Juny.

²⁶ Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi p. 36

²⁷Sentència número 347/2012, de 25 de abril, FJ 1.

Ara bé, no és absolutament necessari que aquestes actuacions quedin documentades per escrit, ja que la jurisprudència ha admès que es pot acreditar el manteniment de la cadena de custòdia mitjançant el testimoni de les persones que hi van intervenir.²⁸ L'Audiència Provincial d'Àlaba, en la seva sentència de 28 de desembre²⁹, ho ratifica al·legant que *“Efectivament, res no impedeix que la cadena de custòdia s'acrediti mitjançant el testimoni de les persones que van recollir, custodiar i/o conservar les evidències (generalment els agents de policia). Cal tenir en compte, en aquest sentit, que l'atestat policial on solen constar els actes de la cadena de custòdia té la consideració de denúncia, motiu pel qual sol ser necessari portar al plenari els policies que van intervenir en aquests actes de la cadena de custòdia.”*³⁰

3. Ruptura de la cadena de custòdia y conseqüències

La manca d'una regulació i unificada de la cadena de custòdia impedeix abordar de manera general i sistemàtica els efectes derivats de la inexistència d'algun dels elements de la cadena de custòdia o de la seva ruptura. En aquest sentit, Gutiérrez Sanz assenyala que aquesta absència normativa, «situa l'examen de les irregularitats en la cadena de custòdia en un pla poc clar i, sovint, variable»³¹ Això ens obliga a analitzar cada cas de manera individual, atenint-nos a la jurisprudència consolidada del Tribunal Suprem i, en segon terme, la de les Audiències Provincials.

Aquesta solució no és la més adequada, ja que les resolucions judicials no sempre són homogènies, però no hi ha cap altre mecanisme que permeti sistematitzar les possibles respostes jurídiques. Tot i això, es poden identificar certs aspectes que compten amb un cert consens doctrinal i jurisprudencial.

²⁸ Sentència del Tribunal Suprem número 600/2013, de 10 de juliol, i Sentència del Tribunal Suprem número 685/2010, de 7 de juliol.

²⁹ Sentència de l'Audiència Provincial de Vitoria-Gasteiz (Secció 2a) número 370/2015, de 28 de desembre, FJ 4.

³⁰ Natal Marcos, N. (2020). La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria. [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].

³¹ Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi. p. 107.

Per començar, cal tenir present que els tribunals parteixen de la presumpció de veracitat de les actuacions policials. Segons la Sentència del Tribunal Suprem número 629/2011, de 23 de juny³², es presumeix que allò recollit pel jutge, el perit o la policia es correspon amb el que es presenta com a prova al judici, llevat que hi hagi una sospita raonable de manipulació.

En el mateix sentit, la sentència del Tribunal Suprem de 27 de gener de 2010 rebutja la idea que s'hagi de presumir, per defecte, que les actuacions judicials i policials són il·legítimes o vulneren drets fonamentals. Aquesta postura suposaria una paradoxa, ja que implicaria presumir la il·legalitat de les autoritats mentre no es provi el contrari, en contrast amb la presumpció d'innocència que protegeix els acusats. El Tribunal afirma que ni la presumpció d'innocència ni el principi *in dubio pro reo* poden estendre's fins a aquest extrem absurd³³.

Ara bé, no cal una prova directa de manipulació, que sovint seria inaccessible per a la defensa. És suficient amb un principi de prova basat en al·legacions concretes i fonamentades que posin en dubte la cadena de custòdia. La jurisprudència insisteix que no són admissibles les sospites genèriques, és necessari que el recurrent precisi en quins moments, a causa de quines actuacions i en quina mesura s'ha produït aquesta interrupció, i si escau, proposar les proves corresponents per acreditar-ho. Així, l'acusat no té la càrrega desproporcionada de provar efectivament que s'ha produït una manipulació, però sí la d'argumentar degudament la seva impugnació, amb una menció expressa dels aspectes vulnerats dins del protocol, aconseguint així generar una sospita prou fonamentada per desvirtuar la presumpció de veracitat que ha de regir sobre les diferents fases de la cadena de custòdia.³⁴

D'altra banda, cal destacar que la cadena de custòdia manté una relació estreta amb els drets fonamentals, tal com assenyala la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona número 374/2019³⁵: *“La ruptura de la cadena de custòdia pot tenir una influència indubtable en la vulneració dels drets a un procés amb totes les garanties i a la presumpció d'innocència”.*

³² Sentència del Tribunal Suprem número 629/2011, de 23 de juny de 2011

³³ Sentències del Tribunal Suprem, núm 147/2015 de 17 de març de 2015, núm. 6/2010 de 27 de gener de 2010, núm. 187/2009 de 3 de març i núm. 326/2009 de 24 de març.

³⁴ Espín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital*. La Ley Penal, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer.

³⁵ Sentència de l'Audiència de Barcelona (Secció 6a), núm. 374/2019, de 30 de maig, FJ1

Tanmateix, cal tenir present una idea recollida per nombroses sentències:³⁶: “*La irregularitat de la cadena de custòdia no constitueix, per si sola, una vulneració de cap dret fonamental, si no que, en tot cas, es produirà pel fet d’admetre i donar valor a una prova obtinguda sense respectar les garanties essencials del procediment, especialment dret de defensa.*”

Així doncs, les irregularitats que puguin sorgir en la cadena de custòdia no comporten automàticament una vulneració dels drets fonamentals, ni impliquen per si mateixes una afectació directa a aquests. Aquesta vulneració només tindrà lloc quan el tribunal atorgui valor processal a una prova que no compleixi les garanties de fiabilitat que li són inherents.³⁷

Tal com ja hem vist anteriorment, quan s’aprecien deficiències en la cadena de custòdia d’una font de prova que generin dubtes raonables sobre la seva “*mismidad*”, caldrà prescindir-ne, però no perquè l’incompliment de determinats requisits legals hagi vulnerat drets fonamentals convertint-la en nul·la, sinó perquè no està garantida la seva autenticitat.³⁸

Recordem que d’entre les característiques que ha de reunir una prova de càrrec apta per desvirtuar la presumpció d’innocència, cal que aquesta activitat probatòria sigui mínima, adequada i versemblant³⁹. Per això, si un jutge o tribunal atorgués fiabilitat a una prova la versemblança de la qual resultés dubtosa per una infracció greu o per la concurrència de diverses irregularitats en la cadena de custòdia, s’estaria vulnerant el dret fonamental reconegut a l’article 24.2 CE a un procés amb les degudes garanties, i, per tant, també el dret de defensa de l’acusat. En conseqüènciat, en cas de dictar-se una sentència condemnatòria, el Jutge o Tribunal l’haurà de fonamentar en una altra prova, una prova la veracitat de la qual no pugui ser qüestionada ni generi dubtes.⁴⁰

Pel que fa a les conseqüències, cal avançar que la manca d’una regulació legal específica sobre la cadena de custòdia ha propiciat una jurisprudència que, sovint, es pronuncia de manera imprecisa sobre els efectes de les seves infraccions. Les resolucions judicials solen abordar les

³⁶ Sentències del Tribunal Suprem (Sala Penal, Secció 1a), sentència núm. 347/2012, de 25 d’abril; sentència núm. 773/2013, de 22 d’octubre, i sentència núm. 1/2014, de 21 de gener.

³⁷ Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi, p. 41

³⁸ Sentència del Tribunal Suprem número 129/2015, de 4 de març

³⁹ Arnaiz Serrano, A. (2018). Prova de càrrec i presumpció d’innocència. *Revista Aranzadi de Dret i Procés Penal*, (50), p.10.

⁴⁰ López López, N. (2020). La cadena de custòdia i la seva repercussió en les garanties del procés penal espanyol [Treball de fi de màster, Universitat d’Oviedo].

impugnacions relatives a la cadena de custòdia valorant si la infracció detectada constitueix una irregularitat que pot ser esmenada o si, per contra, afecta substancialment la fiabilitat de la prova fins al punt de comportar-ne la invalidesa i, en conseqüència, la seva exclusió del procediment

En aquest context, resulta fonamental distingir entre les meres irregularitats o defectes formals i els supòsits d'alteració o contaminació greus. Les irregularitats menors no comprometen la identitat ni l'autenticitat de les substàncies o objectes intervinguts per la policia, i poden ser corregides mitjançant el raonament judicial sense necessitat d'excloure la prova del procediment.

En canvi, en els casos d'alteració greu, destrucció, pèrdua o contaminació de les mostres, es genera una incertesa jurídica rellevant sobre la traçabilitat i la manipulació de la prova. En aquests supòsits, la cadena de custòdia es considera trencada, és a dir, quan en algun dels seus esglaons s'ha perdut la garantia que allò requisat és realment el mateix que ha estat posteriorment analitzat.

Segons el Tribunal Suprem podem trobar-nos davant de dues situacions diferents. En la primera, una infracció greu comporta la invalidesa de la prova, que ha de ser exclosa del procediment i no pot ser tinguda en compte en cap resolució judicial. En la segona, tot i la gravetat de la infracció, la prova no és exclosa (sigui per desconeixement o per l'aplicació d'un criteri jurídic diferent), la qual cosa pot comportar una vulneració de drets fonamentals com el dret a la defensa, el dret a un procés amb totes les garanties i la presumpció d'innocència, si la decisió es fonamenta en una prova invàlida.⁴¹

La qüestió clau, per tant, és determinar si la infracció detectada permet preservar la validesa de la prova o si obliga a excloure-la. Les irregularitats menors poden ser esmenades o valorades pel tribunal segons la seva sana crítica. Per contra, les greus, en la mesura que afecten la fiabilitat de la prova, han de comportar la seva exclusió del procés.

En aquest sentit, cal *valorar “si aquesta irregularitat és idònia per generar dubtes sobre l'autenticitat o la integritat de la font de prova”*.⁴² D'aquesta manera, segons la gravetat de la infracció, es pot estar davant d'un defecte esmenable o bé d'un vici que comprometi

⁴¹Martín Gracia, F. (2015). Anàlisi jurisprudencial de la cadena de custòdia [Treball de fi de grau, Universitat de Saragossa].

⁴²Sentència del Tribunal Suprem número 339/2013, de 20 de març.

l'autenticitat de la prova i n'impedeixi la valoració. Com afirma Richard González, “una infracció menor de la cadena de custòdia suposaria una irregularitat que no determinaria, necessàriament, l'exclusió del procés de la prova, que podria ser valorada; mentre que una infracció major comportaria la invalidesa de la prova, que no podria ser valorada en existir dubtes sobre l'autenticitat de la font probatòria”.⁴³

La qualificació d'una infracció com a lleu o greu depèn de les circumstàncies concretes de cada assumpte, fet que reforça el caràcter marcadament casuístic d'aquesta matèria. No obstant això, en aquest treball s'analitzen diverses sentències en què els tribunals han valorat si les situacions plantejades s'han de considerar com a simples irregularitats o com a ruptures de la cadena de custòdia, així com les conseqüències jurídiques derivades en cada supòsit.

3.1. Ruptura o simples irregularitats formals

Per tot això, es considera necessari analitzar alguns dels exemples més característics del que els tribunals entenen com a ruptura de la cadena de custòdia, o bé com a simple irregularitat formal d'aquesta.

3.1.1 Ruptura de la cadena de custòdia

La invalidesa de la prova i la seva exclusió del conjunt probatori procedirà en aquells casos en què s'hagin produït infraccions greus que posin seriosament en dubte la fiabilitat de l'element probatori i també, com assenyala Richard González, «davant l'existència de nombroses irregularitats que per si soles no serien determinants de la invalidesa, però que conjuntament en determinen aquesta conseqüència»⁴⁴. Aquesta situació s'ha donat en casos en què els tribunals

⁴³Richard González, M. (2013, 8 de novembre). La cadena de custòdia en el procés penal espanyol. *La Ley Digital*, (8236), p.17, citat a: Epín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital*. *La Ley Penal*, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer

⁴⁴Richard González, M. (2013, 8 de novembre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. *La Ley Digital*, (8236), extret de: Figueroa Navarro, C. (2011). *L'assegurament de les proves i la cadena de custòdia*. *La Ley Penal*, (84), secció Estudis, juliol. Editorial LA LEY.

han declarat la impossibilitat de valorar la prova per no poder-se garantir la seva versemblança a causa d'aquestes infraccions.

D'acord amb el que s'ha exposat, no és fàcil establir una relació tancada de supòsits en què la cadena de custòdia s'hagi vist vulnerada fins al punt de justificar-ne l'exclusió com a prova. Cal, doncs, analitzar cada cas concret a partir de les circumstàncies concurrents i dels precedents amb característiques iguals o similars, tenint present que no existeix una jurisprudència del tot uniforme sobre aquests aspectes. Així s'entén també des de la doctrina, i en aquest sentit, Gutiérrez Sanz aporta, a títol d'exemple, quatre grups de supòsits⁴⁵ en què els tribunals han exclòs la font de prova, alguns dels quals poden presentar similitud amb altres casos tractats com a simples irregularitats.

a) Vicis en la identificació, conservació i dipòsit dels elements

Aquest supòsit és tractat a la STC 170/2003, de 29 de setembre, una sentència molt important en aquest àmbit, on es qüestionava la validesa de la prova pericial relativa a uns suports informàtics amb contingut il·lícit requisat a diferents persones i en diferents domicilis. El motiu de la impugnació era l'absència d'un correcte precintat, així com la manca d'identificació i detall documental dels domicilis i persones a qui es van intervenir els objectes. En aquest cas, el TC va declarar que les irregularitats exposades impedié valorar la prova, ja que no s'assegurava la seva integritat ni es podia garantir que la prova pericial tractés els mateixos objectes requisats en la causa:

“... Això acredita que s'ha produït una custòdia policial deficient i un control judicial inadequat d'aquest material, que no estava degudament precintat ni protegit de possibles manipulacions externes tant de caràcter quantitatiu (nombre de peces de convicció trobades en els escorcolls) com qualitatiu (contingut d'aquells suports que poguessin ser manipulats pel seu caràcter regravable o simplement per la seva naturalesa verge en el moment de la seva confiscació, o fins i tot la seva substitució per altres), cosa que impedeix afirmar que la incorporació al procés penal dels suports informàtics es fes amb el compliment dels requisits necessaris per garantir

⁴⁵Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*. Aranzadi p. 124-132 citat a: Espín López, I. (2021). La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital. La Ley Penal, núm. 151, Secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer LA LEY 8794/2021.

*una identitat plena i integritat en el seu contingut respecte del que va ser intervingut i, en conseqüència, que els resultats de les proves pericials es duguessin a terme sobre els mateixos suports intervinguts o que aquests no haguessin pogut ser manipulats pel que fa al seu contingut...*⁴⁶

També en la Sentència de l'Audiència Provincial de Las Palmas de Gran Canaria número 52/2009⁴⁷, de 29 de juliol, es va concloure que s'havia trencat la cadena de custòdia de la droga, ja que no constava que aquesta hagués estat traslladada al laboratori oficial. Aquesta ruptura impedia acreditar que la substància analitzada fos la mateixa que la intervinguda durant el procediment, i per tant, es va dictar una sentència absolutòria.

Així mateix, la Sentència de l'Audiència Provincial de Toledo número 4/2017⁴⁸, d'1 de febrer, aprecia la ruptura de la cadena de custòdia amb motiu d'una diferència substancial (superior al doble) entre el pes de la substància estupefaent indicat a l'ofici de la institució penitenciària on va ser intervinguda i el pes que figura a l'acta corresponent.⁴⁹

b) Interval de temps excessiu i sense justificar entre l'aprehensió i la posada a disposició judicial de l'efecte ocupat

Aquesta infracció es posa de manifest en la Sentència de l'Audiència Provincial de Màlaga, número 34/2015⁵⁰, de 29 de gener, la qual declara que s'havia produït una fractura en la cadena de custòdia que impedia valorar la prova. Concretament, existia un període de fins a dos mesos i vint-i-dos dies durant el qual no constava en la causa el parador de la substància que posteriorment seria analitzada, de manera que només mitjançant una presumpció en contra de l'acusat (inadmissible en l'àmbit penal) es podria afirmar que la substància intervinguda per la policia era la mateixa que es va sotmetre a anàlisi.⁵¹

⁴⁶Sentència del Tribunal Constitucional (sala segona) número 170/2003, de 29 de septiembre. FJ 3

⁴⁷Sentència de l'Audiència Provincial de les Palmas de Gran Canaria (Secció 126ª) número 52/2009, de 29 de juliol, FJ 2

⁴⁸Sentència de l'Audiència Provincial de Toledo (secció 2a) número 4/2017, de l'1 de febrer, FJ 1.

⁴⁹Espín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital*. La Ley Penal, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer.

⁵⁰ Sentència de l'Audiència Provincial de Màlaga (Secció 9a) número 34/2015 de 29 de gener, FJ 1.

⁵¹Espín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital*. La Ley Penal, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer.

En la mateixa línia, la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona, núm. 82/2010⁵², de 25 de gener, conclou que s'ha produït una ruptura de la cadena de custòdia de la substància intervinguda als acusats, i per tant declara la prova inadmissible. La substància va ser rebuda al laboratori amb un retard de tres mesos, sense que en cap moment s'identifiqués la persona responsable del lliurament ni el lloc on va romandre custodiada, generant així un dubte raonable sobre la identitat entre la substància analitzada i la realment intervinguda.

c) Absència de custòdia dels efectes donant lloc a una possible manipulació

En el cas resolt per la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid número 11/2011⁵³, de 27 de gener, es va dictar sentència absolutòria, ja que, un cop obert el paquet a la Duana, va romandre accessible durant un o dos dies en condicions no degudament acreditades. I així doncs, es va considerar que no s'havia pogut garantir la seva custòdia ni la seva preservació amb les degudes garanties que impedissin l'accés o la possible manipulació per part de tercers.

d) Absència de documentació

La Sentència de l'Audiència Provincial d'Almeria, núm. 319/2008⁵⁴, de l'1 d'octubre, constata que no s'havia incorporat a les actuacions l'acta d'aprehensió que hauria d'haver estat signada i segellada per la Dependència de Sanitat d'Almeria, amb indicació del pes brut i net de les substàncies recepcionades. A més, les dues pèrites que van comparèixer al judici van manifestar que no reconeixien la fotocòpia aportada, ja que no hi figuraven ni la signatura ni el segell del seu servei.

No obstant això, la pèrita que es va desplaçar a les instal·lacions de la Comandància de la Guàrdia Civil per dur a terme el pesatge i mostreig dels fardells va declarar que, en obrir-ne un, hi va trobar una substància aparentment diferent de la resta, amb aspecte de cocaïna, mentre que els altres contenien presumptament haixix. Davant aquest descobriment, va sol·licitar el trasllat de tots els fardells a la Subdelegació del Govern a Almeria, un trasllat del qual, en cas d'haver-se

⁵² Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona número 82/2010 (Secció 3a), de 25 de gener, FJ 1

⁵³ Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 29a) número 11/201, de 27 de gener, FJ 2

⁵⁴ Sentència de l'Audiència Provincial d'Almeria (Secció 3a) número 319/2008, de 1 d'octubre, FJ 1r.

produït, no consta cap registre en les actuacions. Es desconeix, per tant, on i com es va efectuar finalment el pesatge i la selecció de mostres dels fardells relacionats amb la causa.⁵⁵

Per tot això, el jutge estima que existeix un trencament clar i acreditat de la cadena de custòdia, absolent els acusats:

“..no podem afirmar amb plena rotunditat que les substàncies analitzades per Sanitat de Sevilla siguin les mateixes que les intervingudes per la Guàrdia Civil. Aquesta incertesa sobre la identitat del material aprehès obliga a absoldre els acusats, aplicant el principi in dubio pro reo”

3.1.2 Irregularitats en la cadena de custòdia

En termes generals, la jurisprudència del Tribunal Suprem adopta una actitud restrictiva a l'hora de reconèixer la ruptura de la cadena de custòdia. Perquè aquesta es consideri trencada, s'exigeix la presència d'infraccions greus o, si escau, una successió d'incidències que generin un dubte raonable sobre la identitat de la prova. Quan això no es produeix, es parla simplement d'una irregularitat en la cadena de custòdia.

A partir d'aquest criteri, i de la mateixa manera com s'ha exposat respecte als supòsits d'invalidesa, no és senzill elaborar una classificació tancada dels casos en què es produeixen irregularitats en la cadena de custòdia que no comporten la invalidesa de la prova, ja que són innombrables. No obstant això, es poden destacar alguns exemples a mode il·lustratiu..

a) No compareixença o manca de record dels funcionaris en el judici oral

La jurisprudència rebutja la necessitat que tots els funcionaris que han intervingut en la custòdia ratifiquin personalment al judici oral els seus informes, que només serà necessari si hi ha signes de contradicció, falta de claredat o impugnació per alguna de les parts. La Sentència del Tribunal Suprem número 303/2014, de 4 d'abril,⁵⁶ va resoldre aquesta qüestió declarant que: *“S'allunya de la lògica del raonable pensar que tots els passos que es facin amb la substància*

⁵⁵Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.

⁵⁶Sentència del Tribunal Suprem número 303/2014, de 4 d'abril, FJ 2

estupefaent per part dels diferents funcionaris i serveis implicats hagin de ser ratificats al judici oral, diligència que només es fa en la pràctica, lògicament, quan alguna de les parts impugna l'autenticitat de les signatures o dels segells oficials, o quan les diligències presenten algun punt fosc, dades contradictòries o mostren qualsevol signe que doni peu a qüestionar la fiabilitat de la conservació de la font de prova”.

En el mateix sentit, i la Sentència del Tribunal Suprem número 347/2012, de 25 d'abril⁵⁷, i la Sentència del Tribunal Suprem número 776/2011, de 20 de juliol, recorden que la simple absència d'un agent no és suficient per presumir manipulació, i que cal acreditar-ne l'existència efectiva: *“Pel que fa a la no compareixença en el judici oral dels agents que van custodiar la droga en dependències policials, dipositada en una caixa forta tancada amb clau, ja vam assenyalar en la STS 629/2011, de 23 de juny, que apuntar per això a una mera possibilitat de manipulació per entendre que la cadena de custòdia s'ha trencat no sembla acceptable, ja que s'ha d'exigir la prova d'una manipulació efectiva”*⁵⁸

També s'entén com a simple irregularitat que no comporta la invalidesa de la prova, el fet que els funcionaris compareguin al judici oral, però no recordin amb precisió els fets, com assenyala la Sentència de l'audiència Provincial de Madrid número 404/2012, de 29 d'octubre: *“El fet que comparegués a l'acte del judici oral i no recordés els detalls no resta vàlida al seu testimoni ni a la diligència practicada en relació amb la substància intervinguda, ja que, havent transcorregut un període de cinc anys des dels fets, el que seria estrany és recordar tots els detalls, tenint en compte el nombre d'intervencions de característiques similars que aquests agents realitzen en l'exercici de les seves funcions”*.⁵⁹

En línia similar, la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona número 252/2010, de 21 d'abril considera irrellevant una discrepància menor entre el nombre d'objectes consignats a l'atestat i la declaració al judici oral del policia intervinent: *“... no hi ha dubte que les declaracions de l'agent amb carnet professional núm. ... en l'acte del judici oral només podien deure's a una equivocació, comprensible i raonable pel nombre d'intervencions que han de dur a terme els funcionaris del Grup de reacció de la Comissaria del Cos Nacional de Policia de*

⁵⁷Sentència del Tribunal Suprem número 347/2012, de 25 d'abril.

⁵⁸Sentència del Tribunal Suprem número 776/2011, de 20 de juliol FJ1

⁵⁹Sentència de l'audiència Provincial de Madrid número 404/2012, de 29 d'octubre

*l'aeroport del Prat de Llobregat i pel temps transcorregut des del moment dels fets jutjats ..., fet que explica qualsevol discrepància no essencial amb el que se li atribueix a l'atestat policial.”*⁶⁰

b) Manca o irregularitat de documentació

Diverses resolucions assenyalen que la falta d'alguns documents sobre la confisació, el trasllat i la custòdia dels efectes intervinguts no implica automàticament la invalidesa de la prova.

La Sentència del Tribunal Suprem número 545/2012, de 22 de juny,⁶¹ manifesta el següent: *“la manca d'algun dels documents a què fa referència la normativa citada, no ha de comportar necessàriament una vulneració de rang constitucional”,* conclouent que *“n'hi ha prou que la substància fos intervinguda a persones perfectament identificades i que l'informe pericial que en determinà la composició química fos sotmès a contradicció durant el judici oral”*.

En la mateixa línia, la Sentència de l'Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife número 147/2012, de 30 de març de 2012, manifesta el següent: *“En aquest punt, la principal al·legació de les defenses, centrada en les intervencions de substàncies, se sustenta en el fet que els agents policials no van aixecar actes de confisació. Tot i que és possible que no es realitzés un reportatge fotogràfic o una acta in situ de les maniobres desenvolupades pels agents per descobrir i confiscar les diferents substàncies, això no suposa cap obstacle insalvable per atorgar plena validesa a aquestes diligències policials”*.⁶²

També la Sentència del Tribunal Suprem número 308/2013, de 26 de març⁶³, recorda que la manca d'algun document formal o acta prevista en la normativa reglamentària no implica, per si sola, una ruptura de la cadena de custòdia.

⁶⁰ Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona número 252/2010, de 21 d'abril citada a: Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.

⁶¹ Sentència del Tribunal Suprem número 545/2012, de 22 de juny, FJ 2

⁶² Sentència de l'Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife (Secció 5a) número 147/2012, de 30 de març de 2012.

⁶³ Sentència del Tribunal Suprem número 308/2013, de 26 de març

c) Errors materials menors

Alguns errors materials com discrepàncies en dates de remissió o recepció no afecten la validesa si la substància en sí està degudament identificada. Així ho reconeix la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid 404/2012 de 29 d'octubre⁶⁴, que exclou la ruptura de la cadena de custòdia malgrat aquestes incorreccions.

d) Dipòsit en dependències policials

La Sentència del Tribunal Suprem número 641/2009 de 16 de juny, admet que, en determinats casos, com en grans aprehensions de droga, no sigui possible custodiar les substàncies en dependències sanitàries, sent vàlid que romanguin en dependències policials si es garanteix el control i es documenta l'actuació amb les degudes diligències: *“En cap cas s’ha trencat en el present assumpte la cadena de custòdia, per la raó fonamental que la policia judicial està habilitada per ocupar i remetre la substància intervinguda a l’organisme administratiu competent, amb independència de donar compte immediat al jutjat competent de les actuacions. Tot i que, per les circumstàncies que fossin, això no va ser possible a causa de la manca de capacitat d’emmagatzematge de l’esmentat organisme administratiu, es va fer necessari que la custòdia tingués lloc a les dependències de la Guàrdia Civil de Pontevedra, on es va desplaçar la comissió judicial i la pèrita, i d’aquesta diligència se’n va aixecar acta per part de la Sra. Secretària. Tot això, en cap cas, implica la nul·litat de la diligència de presa de mostres ni de l’anàlisi pericial posterior de la substància il·lícita, tal com pretén la defensa.”*⁶⁵

e) Absència de pesatge

La Sentència de l'Audiència Provincial de Sevilla número 45/2009⁶⁶, de 22 de gener, considera que l'absència de pesatge de les substàncies requisades per part de la policia no invalida la prova.

⁶⁴ Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid número 404/2012 (Secció 29) de 29 d'octubre. Citada a: Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.

⁶⁵ Sentència del Tribunal Suprem número 641/2009 de 16 de juny. Citada a: Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.

⁶⁶ Sentència de l'Audiència Provincial de Sevilla número 45/2009 (Secció 1a) de 22 de gener. Citada a: Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.

f) Errors en la incorporació de l'informe pericial

La sentència del Tribunal Suprem núm. 530/2010, de 4 de juny,⁶⁷ i la núm. 1349/2009⁶⁸, de 29 de desembre, consideren que la incorporació errònia de l'informe analític a unes altres actuacions no suposa una vulneració del dret de defensa, sempre que aquesta errada sigui corregida i no afecti la substància de la prova. Segons aquestes resolucions, ni tan sols es tracta pròpiament d'una irregularitat en la cadena de custòdia, sinó d'un error formal posterior a la seva finalització (ja que la substància ja s'ha analitzat), que no compromet la validesa de la prova ni el dret de defensa.

Tanmateix, en un cas similar, la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona núm. 82/2010, de 25 de gener, va arribar a una conclusió diferent i va declarar la invalidesa de la prova, posant de manifest que la valoració d'aquest tipus d'incidències pot variar bastant segons el context i les circumstàncies concretes del cas.

g) Retards en el trasllat al laboratori

Tot i que en alguns casos, com la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona núm. 82/2010, ja comentada, la dilació en l'enviament de la substància al laboratori ha estat considerada un trencament de la cadena de custòdia, el Tribunal Suprem manté una postura diferent. Aquest sosté que un retard, per si sol, no implica la invalidesa de la prova.

Així ho estableix la sentència del Tribunal Suprem núm. 383/2016, de 5 de maig,⁶⁹ en què es va considerar vàlid l'anàlisi d'una substància que havia arribat al laboratori cinc mesos després de ser confiscada. La resolució, tot i reconèixer les mancances de mitjans, conclou que això no és motiu suficient per desacreditar la cadena de custòdia ni per invalidar els resultats analítics.

En la mateixa línia, la sentència del Tribunal Suprem de 26 de març de 2013⁷⁰ rebutja la “burocratització” de la prova, i afirma que la seva fiabilitat no pot dependre del temps exacte de trasllat ni de dades com la manca de dades del transportista o l'hora i minut del lliurament, ja que aquests aspectes no afegeixen garanties reals al procés.

⁶⁷Sentència del Tribunal Suprem núm. 530/2010, de 4 de juny

⁶⁸ Sentència del Tribunal Suprem número 1249/2009, de 29 de desembre,

⁶⁹ Sentència del Tribunal Suprem número 383/2016, de 5 de maig, FJ 5

⁷⁰ Sentència del Tribunal Suprem número 308/2013, de 26 de març

h) Precinte

Finalment, la sentència del Tribunal Suprem núm. 339/2013, de 20 de març ⁷¹, descarta que s'hagi produït una ruptura de la cadena de custòdia, malgrat les denúncies formulades pel recurrent. Aquest al·legava diverses irregularitats, com ara que la substància intervinguda no havia estat precintada, que no constava qui havia efectuat el seu transport ni quan s'havia produït, i que tampoc s'havia deixat constància de la seva posada a disposició de les autoritats policials o judicials. El Tribunal considera que aquestes mancances no incrementen la possibilitat que s'hagi produït una manipulació, ni en dificulten la detecció i no fan plausible una hipòtesi que ningú ha arribat a sostenir.

Aquest posicionament contrasta amb altres resolucions, com les analitzades a l'apartat a) anterior, on, davant situacions semblants, s'ha arribat a conclusions diferents, fet que evidencia una certa variabilitat en la valoració de les irregularitats en funció del context del cas concret.

4. Conclusions

Un cop estudiada la institució de la cadena de custòdia en el nostre ordenament jurídic i en la seva aplicació pràctica als tribunals, es poden extreure diverses conclusions rellevants.

S'ha pogut constatar que la cadena de custòdia, tot i tenir un origen extern al dret penal, s'ha consolidat com una institució essencial per garantir l'autenticitat, la integritat i la fiabilitat de la prova material en el marc del procés penal. La seva funció va molt més enllà d'un mer protocol tècnic de recollida, trasllat i custòdia de vestigis: constitueix una garantia processal destinada a evitar qualsevol classe d'alteració, contaminació o destrucció que pugui comprometre el valor probatori de la prova. Tot i la diversitat de definicions aportades per la doctrina, totes coincideixen en un aspecte fonamental: la finalitat última de la cadena de custòdia és assegurar

⁷¹ Sentència del Tribunal Suprem núm. 339/2013, de 20 de març, FJ 9, citada a: ³ Espín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital. La Ley Penal*, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer.

que la prova que es presenta davant del tribunal sigui exactament la mateixa que es va obtenir durant la fase d'investigació.

Malgrat haver quedat plenament demostrada la seva rellevància processal, l'anàlisi de la regulació normativa de la cadena de custòdia posa de manifest les importants mancances legals que l'afecten. En primer lloc, la Llei d'Enjudiciament Criminal no ofereix una regulació específica, completa ni sistemàtica d'aquesta institució. Les escasses referències que s'hi poden trobar són disperses i poc concretes, limitant-se a al·ludir a la necessitat de recollir, conservar i custodiar els vestigis del delictes, però sense definir jurídicament què s'entén per cadena de custòdia, ni establir els requisits formals, ni les conseqüències derivades del seu incompliment. L'única menció expressa al concepte apareix a l'article 796.1.7º, en el context d'una prova específica (alcoholèmia), la qual cosa evidencia el caràcter parcial i insuficient d'aquesta regulació.

Aquest buit legal s'ha intentat pal·liar mitjançant normes reglamentàries i protocols sectorials aplicables a àmbits concrets (com les drogues, el dopatge o les proves biològiques). No obstant això, es tracta de regulacions majoritàriament reglamentàries i amb un caràcter imperatiu o vinculant qüestionable.

A més, cal destacar els intents legislatius no culminats, especialment l'Avantprojecte de 2011, que proposava una regulació clara i garantista de la cadena de custòdia, detallant les fases, els requisits i els efectes de la seva ruptura. Tot i el seu valor jurídic i tècnic, aquest avantprojecte no es va aprovar. Els textos posteriors (com els de 2013, 2015 i 2020) no han consolidat un desenvolupament complet d'aquesta institució. Malgrat que el darrer intent de 2020 recuperava l'esperit del text de 2011, la regulació de la cadena de custòdia continua pendent de consolidació normativa.

Aquest context normatiu fragmentari genera una important inseguretat jurídica i obliga a recórrer constantment a la doctrina i a la jurisprudència per suplir les deficiències legislatives i interpretar els límits i efectes de la cadena de custòdia en el procés penal. Això posa de manifest la necessitat urgent d'una regulació legal clara, unificada i amb ple valor normatiu que garanteixi la fiabilitat de la prova i la seguretat jurídica del procediment.

Això ens condueix a l'anàlisi de la jurisprudència, on diverses sentències coincideixen amb la doctrina en la definició de la cadena de custòdia. A més, es pot observar que els tribunals li han atribuït una sèrie de característiques essencials que es repeteixen amb regularitat. En primer lloc, el Tribunal Suprem ha ressaltat el caràcter essencialment instrumental d'aquesta institució, entenent-la com un mecanisme de garantia destinat a preservar la identitat, la integritat i l'autenticitat de les proves des del moment de la seva recollida fins a la seva valoració en el procés judicial.

Aquest enfocament implica que l'incompliment de la cadena de custòdia no comporta automàticament la nul·litat de la prova, però sí que pot comprometre'n la fiabilitat, impedit-ne la valoració en cas que es generin dubtes raonables sobre la seva autenticitat.

En segon lloc, la jurisprudència ha consolidat el principi de "mismitat" (o ipseïtat), segons el qual s'ha de garantir que la prova presentada al judici sigui exactament la mateixa que va ser intervinguda durant la investigació. Per tal d'assegurar aquest principi, la cadena de custòdia ha de garantir la traçabilitat de la prova, és a dir, que es pugui reconstruir de manera completa el recorregut de la prova, identificant totes les persones i actuacions implicades en cada etapa.

A més, el Tribunal Suprem ha reconegut que la manca de documentació escrita no impedeix, per si sola, acreditar la cadena de custòdia, sempre que es pugui suplir amb el testimoni directe dels agents o tècnics que hi van intervenir, admetent així una certa flexibilitat probatòria, sempre que es garanteixi la continuïtat i la transparència del procés.

En definitiva, la jurisprudència ha exercit un paper fonamental en la configuració dels criteris mínims per assegurar l'autenticitat i la fiabilitat de la prova, compensant així, les mancances normatives actuals.

Pel que fa a l'estudi sobre la ruptura de la cadena de custòdia i les seves conseqüències, s'ha evidenciat amb claredat la manca de regulació específica al respecte en l'ordenament jurídic espanyol. Aquesta absència normativa obliga a recórrer a la jurisprudència com a font interpretativa essencial, tot i que aquesta no sempre proporciona respostes uniformes. En conseqüència, cada cas s'ha d'analitzar de forma individualitzada, atesa la gravetat i a les circumstàncies concretes de la infracció.

Davant d'aquest marc jurídic fragmentari, la jurisprudència ha assenyalat alguns aspectes rellevants. En primer lloc, es parteix de la presumpció de veracitat de les actuacions policials i judicials. Per desvirtuar aquesta presumpció, la defensa ha d'aportar al·legacions fonamentades que indiquin amb precisió quin moment o actuació concreta ha compromès la cadena de custòdia. A més, s'ha establert que la mera existència d'una irregularitat en la cadena no constitueix, per si sola, una vulneració de drets fonamentals; aquesta només es produeix si el tribunal atribueix valor processal a una prova que no reuneix les garanties mínimes de fiabilitat, vulnerant així el dret de defensa i el dret a un procés amb totes les garanties.

Hem pogut constatar que la jurisprudència estableix una distinció fonamental entre les irregularitats menors (que poden ser corregides sense comprometre la validesa de la prova) i les infraccions greus, que en posen en dubte l'autenticitat i requereixen l'exclusió del procediment, ja que impliquen una ruptura de la cadena de custòdia. En aquest context, la valoració de la prova dependrà de si la irregularitat detectada genera o no dubtes raonables sobre la integritat de la font probatòria, cosa que reforça el caràcter marcadament casuístic d'aquesta qüestió. Per aquest motiu, s'ha considerat especialment rellevant recollir i analitzar els supòsits concrets que la jurisprudència ha qualificat de simples irregularitats o, per contra, com a trencaments efectius de la cadena de custòdia.

Així, s'ha constatat que la jurisprudència tendeix a considerar com a simples irregularitats (no invalidants) aquells defectes que, si bé suposen alguna infracció a la cadena de custòdia, no comprometen substancialment la fiabilitat de la prova. Entre aquests, destaquen errors documentals, absència de precinte, discrepàncies menors en el pes, retards en el trasllat de substàncies, o manca de testimoni directe dels funcionaris actuants. La jurisprudència admet que aquests defectes poden ser corregits o contextualitzats a través d'altres mitjans probatoris, com ara el testimoni dels agents o les diligències practicades, sempre que no es generin dubtes raonables sobre la identitat i integritat de la prova.

Per contra, la jurisprudència ha considerat que es produeix una ruptura efectiva de la cadena de custòdia, i en conseqüència la prova ha de ser exclosa, en supòsits com vicis greus en la identificació, conservació o dipòsit dels objectes intervinguts; intervals temporals excessius i

injustificats entre l'aprehensió i la posada a disposició judicial; absència de custòdia que permeti la seva manipulació; o manca de documentació essencial per garantir la traçabilitat de la prova.

Finalment, cal posar en relleu que alguns supòsits concrets (com els retards en el trasllat al laboratori, l'absència de precinte o la manca de determinats documents) han estat qualificats de manera diferent per diversos tribunals, segons el cas. Aquestes divergències s'expliquen sovint per la diferent gravetat del defecte o per la concurrència amb altres irregularitats, però mostren la dificultat d'establir criteris clars i uniformes.

Ha quedat demostrat que tot i haver-se realitzat una sistematització dels criteris majoritaris, no s'ha pogut establir un criteri taxatiu, ja que la naturalesa variable i contextual dels casos ho fa inviable. Aquesta variabilitat genera inseguretat jurídica i posa de manifest, un cop més, la necessitat urgent d'una regulació clara, completa i unitària de la cadena de custòdia en el nostre ordenament jurídic.

5. Bibliografia

Cossos normatius:

- Llei d'Enjudiciament Criminal (LECrim) vigent (1882). BOE núm. 260, de 17 d'octubre de 1882.
- Avantprojecte de la Llei d'Enjudiciament Criminal (2011). Ministeri de Justícia.
- Avantprojecte de la Llei d'Enjudiciament Criminal (2015). Ministeri de Justícia.
- Proposta de Codi Processal Penal (2013). Ministeri de Justícia.
- Anteproyecto de Reforma Integral de la Llei d'Enjudiciament Criminal (2020). Ministeri de Justícia.
- Reial decret 2783/1976, de 15 d'octubre, pel qual es disposa la creació de dipòsits judicials únics amb la finalitat de conservar de manera unificada les peces de convicció. (1976). BOE núm. 264, de 3 de novembre de 1976.
- Reial decret 1977/2008, de 28 de novembre, que regula la composició i funcions de la Comissió Nacional per a l'Ús Forense de l'ADN. (2008). BOE núm. 14, de 16 de gener de 2009.
- Reial decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el Protocol nacional d'actuació mèdico-forense i de policia científica en successos amb múltiples víctimes. (2009). BOE núm. 23, de 27 de gener de 2009.
- Recomanació del Consell de la Unió Europea de 30 de març de 2004, sobre directrius per a la presa de mostres de drogues confiscades. (2004). DOUE L 102, de 7 d'abril de 2004.
- Ordre JUS/1291/2010, de 13 de maig, per la qual s'aproven les normes per a la preparació i remissió de mostres objecte d'anàlisi per l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses. (2010). BOE núm. 122, de 19 de maig de 2010.
- Acord marc de col·laboració entre el Consell General del Poder Judicial, la Fiscalia General de l'Estat, el Ministeri de Justícia, el Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, el Ministeri de l'Interior i l'Agència Estatal Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris. (s.f.).
- Llei 17/1967, de 8 d'abril, sobre estupefaents, que en dos dels seus preceptes regula aspectes de la cadena de custòdia. (1967). BOE núm. 87, de 12 d'abril de 1967.

- Ordre PRE/1832/2011, de 29 de juny, que regula la presa de mostres, manipulació i transport de mostres de sang en matèria de dopatge. (2011). BOE núm. 159, de 5 de juliol de 2011.
- Ordre PRE/2568/2011, de 26 de setembre, per la qual s'estableix el protocol d'exhumació de víctimes de la Guerra Civil. (2011). BOE núm. 234, de 28 de setembre de 2011.
- Llei Orgànica 10/2007, de 8 d'octubre, sobre regulació de la base de dades policial sobre identificadors obtinguts a partir de l'ADN. (2007). BOE núm. 242, de 9 d'octubre de 2007.

Doctrina/ treballs acadèmics

- Arnaiz Serrano, A. (2018). *Prova de càrrec i presumpció d'innocència. Revista Aranzadi de Dret i Procés Penal*, (50).
- Espín López, I. (2021). *La cadena de custòdia en el procés penal. Propostes en relació amb l'anàlisi i la custòdia de la prova digital. La Ley Penal*, (151), secció Dret Processal Penal, juliol-agost. Wolters Kluwer.
- Figueroa Navarro, C. (2011). *L'assegurament de les proves i la cadena de custòdia. La Ley Penal*, (84), secció Estudis, juliol. Editorial LA LEY.
- Gutiérrez Sanz, M. R. (2016). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol. Aranzadi*.
- Jiménez Segado, C. (2015). *És nul·la la prova quan s'ha trencat la «cadena de custòdia»? La Ley Penal*, (114), secció Consulta dels subscriptors, maig-juny. Editorial LA LEY.
- López López, N. (2020). *La cadena de custòdia i la seva repercussió en les garanties del procés penal espanyol* [Treball de fi de màster, Universitat d'Oviedo].
- López Valera, M. (2020). *La cadena de custòdia de les proves d'ADN* (p. 40). Dykinson.
- Martín Gracia, F. (2015). *Anàlisi jurisprudencial de la cadena de custòdia* [Treball de fi de grau, Universitat de Saragossa].
- Mateo Abogados. (2015, 25 d'octubre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol*.
<https://mateoabogadosmarbella.wordpress.com/2015/10/25/la-cadena-de-custodia-en-el-proceso-penal-espanol/>

- Natal Marcos, N. (2020). *La cadena de custòdia: Alguns problemes específics d'exclusió probatòria* [Treball de fi de màster, Universitat de Lleó].
- Richard González, M. (2013, 8 de novembre). *La cadena de custòdia en el procés penal espanyol. La Ley Digital*, (8236).
- Solórzano Villar, M. (2022). *La garantía de la cadena de custòdia en les proves d'ADN en el procés penal espanyol* [Treball de fi de grau, Universitat del País Basc, Facultat de Dret].

Jurisprudència

Tribunal Constitucional:

- Tribunal Constitucional, Sala Segona, Sentència núm. 170/2003, de 29 de setembre.

Tribunal Suprem:

- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 326/2009, de 24 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 187/2009, de 3 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 641/2009, de 16 de juny.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 1349/2009, de 29 de desembre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 1190/2009, de 3 de desembre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 6/2010, de 27 de gener.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 530/2010, de 4 de juny.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 685/2010, de 7 de juliol.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 629/2011, de 23 de juny.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 129/2011, de 10 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 776/2011, de 20 de juliol.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 545/2012, de 22 de juny.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 347/2012, de 25 d'abril.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 607/2012, de 9 de juliol.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 303/2014, de 4 d'abril.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 308/2013, de 26 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 339/2013, de 20 de març.

- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 600/2013, de 10 de juliol.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 773/2013, de 22 d'octubre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 777/2013, de 7 d'octubre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 339/2013, de 20 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 933/2013, de 12 de desembre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 83/2013, de 13 de febrer.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 795/2014, de 20 de novembre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 147/2015, de 17 de març.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 292/2015, de 14 de maig.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 775/2015, de 3 de novembre.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 383/2016, de 5 de maig.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 431/2016, de 19 de maig.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 493/2024, de 31 de maig.
- Tribunal Suprem, Sala Penal, Sentència núm. 169/2025, de 27 de febrer.

Audiències Provincials:

- Audiència Provincial de Huelva (Secció 1^a), Sentència núm. 13/2007, de 25 de juny.
- Audiència Provincial d'Almeria (Secció 3^a), Sentència núm. 319/2008, de 1 d'octubre.
- Audiència Provincial de Sevilla (Secció 1^a), Sentència núm. 45/2009, de 22 de gener.
- Audiència Provincial de Las Palmas (Secció 126^a), Sentència núm. 52/2009, de 29 de juliol.
- Audiència Provincial de Barcelona (Secció 3^a), Sentència núm. 82/2010, de 25 de gener.
- Audiència Provincial de Barcelona, Sentència núm. 252/2010, de 21 d'abril.
- Audiència Provincial de Madrid (Secció 29^a), Sentència núm. 11/2011, de 27 de gener.
- Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife (Secció 5^a), Sentència núm. 147/2012, de 30 de març.
- Audiència Provincial de Madrid (Secció 29^a), Sentència núm. 404/2012, de 29 d'octubre.
- Audiència Provincial de Màlaga (Secció 9^a), Sentència núm. 34/2015, de 29 de gener.
- Audiència Provincial de Vitòria-Gasteiz (Secció 2^a), Sentència núm. 370/2015, de 28 de desembre.
- Audiència Provincial de Toledo (Secció 2^a), Sentència núm. 4/2017, de 1 de febrer.

- Audiència Provincial de Barcelona (Secció 6^a), Sentència núm. 374/2019, de 30 de maig.